

Реферат на тему: "Сатиричні жанри"

Тематично-літературні реферати

Реферат на тему:

САТИРИЧНІ ЖАНРИ

ВСТУП

Тривалий час у тлумаченні терміна "сатира" дотримувалися думки, що це група викривальних художніх та художньо-публіцистичних творів різних жанрів. Але в такому випадку до сатиричних важко віднести твори несатиричних жанрів, в яких використовуються прийоми іронії та сарказму. Адже сатира – це не тільки твори викривального характеру, а й спосіб відображення дійсності. Специфіка сатири полягає в тому, що, на відміну від інших жанрів, вона утверджує позитивні ідеали через викриття недоліків.

Українська сатира збагатила літературу творами Остапа Вишні, В. Червенського, Л. Чернова, М. Білкуна, П. Глазового, В. Еллана-Блакитного, О. Ковіньки, Ю. Вухналя.

Критиці нема чого вияснити своє ставлення до предмету сатири – вона покінчила з ним різні порахунки. Критика вже виступає не як самоціль, а тільки як засіб. Її основний пафос – викривання.

З недавнього минулого ми знаємо: де глухнуть критика і самокритика, де аналіз реальної обстановки підмінюється розмовами про успіхи, там створюється обстановка безкарності та всюдозволеності.

У сучасній газетно-журнальній сатирі дослідники налічують щонайменше півтора десятка жанрів: сатирична замітка, репліка, фейлетон, памфлет, гумореска (гумористичне чи сатиричне оповідання, жанр), байка, пародія (пародійна хроніка), епіграма, усмішка, анекдот, сатиричний афоризм (фраза), а також комедія (кінокомедія), сатирична повість, сатиричний роман.

Сатирична замітка – жанр настільки популярний в нашій пресі, наскільки і невивчений. Здебільшого, досліджуючи жанри сатири і гумору, про сатиричну замітку не згадують взагалі. У посібнику ж "Теорія і практика періодичної преси" (автор відповідного розділу М. С. Черепанов) взагалі отожднено сатиричну замітку з пародійною хронікою, яка друкується в "Літературній газеті" під рубрикою "Роги і копита". З таким же успіхом пародію на репортаж можна вважати сатиричним репортажем.

Сатирична замітка – це твір газетно-журнальної сатири, в якому стисло, в яскравій, дотепній формі повідомляється про негативний факт з метою його усунення.

Призначення замітки взагалі – повідомлення факту чи фактів дійсності. Але сатирична замітка є засобом виявлення недоліків, однією з форм критики, викриття. Цій же меті служить факт і в інших сатиричних жанрах, наприклад у фейлетоні. Проте у фейлетоні, зокрема в белетризованому, факти виступають в узагальненому вигляді, як засіб типізації дійсності. Фейлетоніст, повідомляючи факти, створює навколо них

певну громадську думку, яка схвалює позитивні дії персонажів, осуджує негативні.

Починаючи роботу над сатиричною заміткою, автор повинен пам'ятати, що існує ряд способів опрацювання фактичного матеріалу, тобто власне написання творів цього жанру. Найбільш поширений з них – пародіювання твору іншого жанру, різновиду. Тут автор намагається якомога далі відійти від прямої констатації факту. Пародійна форма дає можливість широко використовувати іронію. На перший план висуваються незначні подробиці, найчастіше – вигадані.

Другим за частотою вживання є продовження лінії міркувань негативного персонажу (зведення їх до абсурду). Використовуючи його, автор удавано переходить на позицію "героя". Тут слід подбати про збереження почуття міри, не нагромаджувати непотрібні деталі, зайві домислені ситуації. Сам же прийом надзвичайно ефективний, бо він передбачає наявність, крім негативного факту – цифри, факту-випадку тощо, документально зафіксованих слів кожного негативного персонажу.

Помітну роль у вдалому застосуванні згаданих прийомів відіграє домисел. Але є сатиричні замітки, побудовані цілком на домислі або на поєднанні домислу з прямою констатацією фактів.

Близький до розглянутого зараз і прийом, який полягає в широкому проведенні аналогій. Інколи автор не вдається ні до вигаданих ситуацій, ні до аналогій, ні до будь-яких інших способів надання фактові іронічного забарвлення. На допомогу йому приходить звичайне літературне оформлення фактів. Вживаючи слова емоційної оцінки, виділяючи суттєве за допомогою інших лінгвостилістичних засобів, найчастіше таких, що ґрунтуються на анатомії, трансформації фразеологізмів тощо – гуморист досягає потрібного результату.

Фейлетон (фр. *feuilleton* – аркуш) зародився наприкінці XVIII ст. у французькій революційній пресі. Спочатку це були невеликі публікації, друковані у вигляді додатка до видання на окремому аркуші. Згодом такого характеру твори перейшли на газетну сторінку. Ще на початку XX століття жанрові особливості таких публікацій не враховувались: фейлетоном вважали все, надруковане в газеті "підвалом".

Таким чином, фейлетон – сатиричний, художньо-публіцистичний жанр, який виявляє комічну суть негативних фактів і явищ дійсності. За найбільш поширеною класифікацією, фейлетони поділяють на документальні і проблемні. Будь-який фейлетон у тій чи іншій мірі базується на фактах дійсності, тим паче, кожен фейлетон повинен бути проблемним.

Методика роботи над фейлетоном у зв'язку із складністю його як жанру "подвійного підпорядкування" багато в чому відрізняється від методики роботи над творами інших жанрів преси. Найчастіше джерелом тем фейлетонів є редакційна пошта, власні спостереження сатирика.

Звичайно, найбільш плідні такі пошуки фейлетоністів, в яких тематика виступів підказана самим життям, визначається задовго до самого виступу, а потім фейлетоніст лише добирає факти.

Застосовуючи той чи інший композиційний прийом, втілюючи той чи інший задум,

порушуючи ту чи іншу проблему, журналіст повинен пам'ятати про величезну відповідальність, яку він накладає на себе, взявшись за написання фейлетону, – жанру, що вимагає пильної уваги до кожного слова, до кожного факту.

Памфлет (від гр. *rot* і *phlego* – все палю) – сатиричний, гостровикривальний твір, у якому розвінчуються суспільно небезпечні явища, розрахований на ідейне знищення об'єкту критики. Памфлет – ефективна зброя боротьби проти реакції, шкідливих антинаукових суспільних концепцій, ідеології і практики небажаних елементів.

Неоціненний внесок у розвиток жанру зробили Іван Франко, Остап Вишня, Кость Котко, Ярослав Галан, Петро Козланюк, Федір Маківчук, Тарас Мигаль.

У роботі над памфлетом дуже важливо методологічно правильно висвітлювати події. Сатирично переконливі висновки – необхідний компонент твору. Але часто памфлетист сам висновків не формує, а лише підводить до них читача.

Байка – сатиричний чи гумористичний твір повчального характеру з алегоричним вмістом. Персонажами байок, як правило, є фантастичні антропоморфні істоти, в діях і вчинках яких вгадується світ людей з їхніми стосунками, конфліктами тощо. Дослідники виділяють три різновиди байок: сюжетні байки, байки-мініатюри, байки у прозі. Перший різновид – це класична байка, характерна для творчості Г. Сковороди, Л. Боровиковського, Є. Гребінки, Л. Глібова.

У сучасній пресі частіше використовуються два інші різновиди байки, оскільки традиційний різновид значною мірою себе вичерпав.

Таким чином, сучасна преса, використовуючи жанр байки, здебільшого прозові його різновиди, за допомогою давньої алегоричної форми виступає проти різних негативних явищ у нашому житті.

Гумореска – невеликий за обсягом художній твір, у якому розповідається про комічну пригоду чи рису характеру людини. За своїми виражальними засобами вона близька до жанру гумористичного чи сатиричного оповідання. Проте має і свої особливості. Твори цього жанру легкі, мобільні. Не мають жодної зайвої деталі, всі вчинки героїв не лише психологічно, але й сюжетно вмотивовані, сюжет – динамічний, смішний, оригінальний.

Жанр гуморески зародився саме в українській журналістиці 20-30-х років у надрах традиційного для вітчизняної літератури жанру гумористичного оповідання. У той час в цьому оповіданні виступали такі відомі гумористи, як М. Зощенко, В. Чечвенський, Ю. Вухналь, К. Котко, С. Чмелюв та інші. Видатний вклад у розвиток жанру вніс Остап Вишня.

На відміну від гумористичного оповідання, основне завдання гуморески – не детальне змалювання образу персонажу, а відтворення (висміювання) якоїсь одної негативної риси його характеру. Тому характерною особливістю творів цього жанру є не різностороння характеристика персонажу, а висока сюжетно-ситуаційна напруга розповіді. Саме яскравий, динамічний сюжет і відсутність детальної характеристики персонажу – дві основні ознаки гуморески.

Гумореску зараховують до суто художніх жанрів, у газеті вона набуває

публіцистичності, яскраво вираженого громадянського пафосу. Це відбувається внаслідок швидкого реагування на різноманітні явища і події суспільного життя.

Словом, це жанр бойовий, ефективний, який потребує від автора пильного, іронічного, погляду на життя, вміння знайти дотепні деталі, побудувати цікавий комічний сюжет, сконструювати сучасні негативні характеристики.

Епіграма (від гр. *epigramma* – напис) – короткий, найчастіше у вигляді монострофи, сатиричний вірш, спрямований проте негативного суспільного явища чи конкретного носія недоліку. Для епіграми характерна гранична концентрація думки, стрімкий розвиток теми, несподівана кінцівка.

Як бачимо, нашим сатирикам є чим озброїтися, щоби сміхом боротися проти всього віджилого, проти недоліків, які гальмують поступальний рух сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Віленський М. Є. Як написати фейлетон.– М., 1982.

Нестер З. М. Поетика памфлету.– К., 1973.

Самченко П. А. Зброєю сміху.– К., 1966.

Ельберг Я. Є. Питання теорії сатири.– М., 1957.

Щербіна А. О. Жанри сатири і гумору.– К., 1977.

Григораш Д.С. Журналістика у термінах і виразах.– Львів, 1974.

Журбіна Є. І. Теорія і практика художньо-публіцистичних жанрів.– М., 1969.